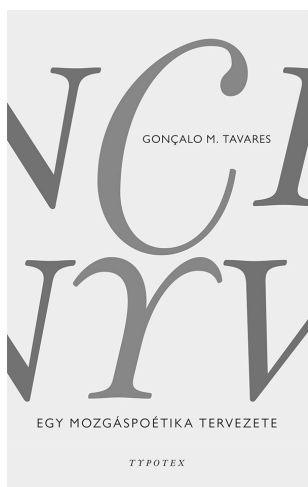

BORBÁTH PÉTER

Pitagorasz és a megtáncoltatott olvasó

GONÇALO M. TAVARES: TÁNCKÖNYV

Fordította: Urbán Bálint
 Typotex Kiadó
 Budapest, 2019
 131 oldal, 2000 Ft

Miért ejt zavarba Gonçalo M. Tavares *Tánckönyve*? Leginkább azért, mert folyamatosan kimozdít a megszokott olvasási stratégiánkból. Ha végigolvassuk a 106 költeményből álló kötetet, tettere készen kell figyelnünk arra, épp merre társít, ránt a szöveg, mikor húzza ki lábunk alól az épp megszerzett olvasói pozícióinkat. *Egy mozgáspoétika tervezete*, olvassuk az alcímbe, és valóban, a szöveg sikeresen éri el azt a célját, hogy olvasás közben az az érzésünk támadjon, mintha egy karizmatikus, kattant rendező instruálna minket egy beckett-i színpadon. Egy olyan rendező, akinek a koncepciója épp a kialakulás pillanatában van, de céltudatossága el-sőprő magabiztossággal vezeti táncosát / olvasóját versről versre.

A költemények sajátos helyesírása (jegyzetszerű felsorolások, zaklatottan, kapitálissal kiemelt fogalmak, nagy kezdőbetűvel írott szavak), az ismétlések és a pontosító ismétlések, az egymásra utaló verskomplexumok tovább erősítik azt a benyomást, hogy a kötet olvasása során betekintést nyerhetünk egy zseniálisan őrült elme koncepciójába, ami úgy szól a mozgáspoétikáról, hogy közben folyamatosan a létről, az időről, a térről, a testről beszél, ehhez segítségül hívja preszokratikus filozófusokat, kései nietzschei megszólalásmódokat vagy Herberto Heldert, a portugál szürrealista költészet emblematikus és titokzatos szerzőjét.

A *Tánckönyv* képes arra, hogy egyszerre beszéljen az egzisztencialista hagyomány felől és legyen az egzisztens kérdésfeltevések, válaszok paródiája. Gyakran nyúl posztmodern eszközökhöz, mégsem a nyelv működése, játéka (vö. nagyon komoly játéka) lesz a hangsúlyos, hanem a paródiában, a felülírásban rejlő kitettség, a Kafkára, Beckett-re jellemző masszív szorongás.

A *Mozdulat* című költemény a kötetkonceptiótól függetlenül is működik: „A Mozdulat Hordozható. Aki meglátja,

HAZAviheti, ott / hagyhatja a széken a Nappaliban, de akár a Szobába is behozhatja. Van, hogy beszivárog az Álmodokba és a Rémalmodokba, de általában ott Marad a szőnyegen, a levetett cipők és ZOKNIK mellett. /

Körülbelül egy napig lehet használni. Aztán lejár a szavatossága. / Forró estén a HÚS elveszti szagát. / Szagot váltani. A víz sürget. / Másik mozdulatba öltözni. / A Mozdulat HORDOZHATÓ, de HALANDÓ. / A Mozdulat HORDOZHATÓ, / de HALANDÓ.”

Egyik legértőbb brazil kutatója, Júlia Studart így ír a *Tánckönyv* költeményeinek hatásáról: „a lehető legkevesebb szó felhasználásával létrehozni a maximális esztétikai hatást – a jelek hiánya kitágítja a jelentést. Robbanásra kész bomba és ami lesz utána: a roncs. Ami a robbanás után marad, összetört anyag és rejtély, ami bevonz. Egy valóság lerombolása és egy másik lehetséges valóság felépítése.”

Miből épül fel ez a versrendszer? A teljesség igénye nélkül a legkarakteresebb összetevők: pátosztól telített mondatok, irónia, bevásárlócentri-szerű felsorolások, az abszurd vagy a bölbeszk elemei, szaggatott szakaszok, aforizmák, tudományos fejtegetések, használati utasítások, szürreális animáció, kiáltvány, önmegszólító monológ, drámatörések egyaránt található ebben a kötetben.

Zavarba ejtő magabiztoság, tágas logikai összefüggésrendszer és önmagába forduló érvelés váltakozik, miközben olyan természetességgel alkalmazza, imitálja az avantgárd, expresszionista versírást, prózaversírást eszközeit, a preszokratikus bölcselők vélt vagy valós megszólalásmódját, hogy újra meg újra vissza kell lapozni a könyv elejére, hogy megbizonyosodjunk róla, itt bizony egy ízig-vérig kortárs (2001-es) portugál szerző könyvét olvassuk.

Kassák Lajos számozott verseinek rendszerére emlékeztet ez az építményjelleg, ha hosszabb időt töltünk Tavares verskomplexumában, kezdjük látni sajátos dimenzióit, a költeményhálózat kapcsolódási pontjait. Bármennyire ígérné a versbeszélő magabiztos hangja, hogy a kötet elolvasásával végső konklúziót vonhatnánk le akár a mozgáspoétikáról, akár a létről, a kötet lelkiismeretes, lineáris olvasója a kötet záróversében szépen kivitelezett posztmodern játékba, csapdába, átverésbe futhat bele, a *valóság* című álaforizma távlatot nyit, vagy ha tetszik, otthagyja az olvasót felajzoltan a saját kérdéseitől: „a boldogság fontosabb a valóságnál, úgyhogy”

A könyvtárgy is szépen reflektál erre a nyitva maradásra, nyitva hagyottságra: csak a borítót teljesen kiterítve olvashatjuk ki a kötet címét, a K betű végét nem látjuk, az alsó sorban pedig a K másik felének eleje fut a semmibe, a pirossal szedett *c* és *y* (üpszilon, a TYPOTEX kiadó nevének betűkészletéből származó üpszilonnal!) egy nyitott fejű emberkét formál. Lehetne ez véletlen egybeesés, de a csupa kérdésfelvetésből, az ismeretlen kutatásából, érvelésből, bizonygatásból és bizonyításból álló versekben gyakran előfordul a matematika és a matematikai logika nyelvhasználata vagy parodisztikus alkalmazása, izgalmas helyzetbe hozva a borítón az ismeretlen jelölésére szolgáló *y*-t és a *c*-t, mint befejezetlen, tökéletlen kört. És ha már matematika: Herberto Helderent kívül Pitagorasz az egyetlen személy, akit a szövegtörzset nevesít. A preszokratikus filozófus a matematika, a zene- és a táncterápia egyik legfontosabb tanítója, guruja volt az Kr. e. VI. században, a matematikát vallásként fogta fel, tanítási módszerei inkább emlékeztettek egy szekta működésére, mint hagyományos iskolára, az *Elkerülni* című nem túl hosszú Tavares-versben összesen tizenegyszer hangzik el a neve, a halmozott jelenléttől nem is személynévként, hanem fogalomként funkcionál. Pitagorasz mitikus figura volt, már életében legendákat meséltek róla, szájhagyomány útján

fennmaradt tanításaiban mai szemmel nézve egyszerre zseniális és kibogozhatatlanul őrült összefüggésekben igyekezett modellálni a világot. Akárcsak Tavares *Tánckönyvének* versbeszélője.

Hogy ez az irritálóan izgalmas kötet magyarul is működjön, komoly fordítói figyelemre volt szükség, az egyik sorban még harsányan magabiztos állításokat kell értelmezni, a következő sorban nehezen követhető érvrendszerrel, egymásnak ellentmondó állításokkal, vagy a megismételt állításban elrejtett finom jelentésmódosulással kell megbirkózni. Urbán Bálint felkészült, alapos munkát végzett, de mindenképp meg kell említeni Borsik Miklós figyelmes szerkesztői jelenlétét és Kiss Barnabás kötettervét.

